

Inledning

Andreas Romeborn & Elisabeth Bladh

De romanska språken är de indoeuropeiska språk som har sitt ursprung i latinet. ”Romanska språk” är även en beteckning på den akademiska disciplin i vilken de romanska språken och litteraturen från de romanska språkområdena studeras. En annan möjlig beteckning för romanska språk som akademisk disciplin är ”romanistik”. Högre utbildning och forskning inom romanska språk har en lång historia vid svenska lärosäten. Den första undervisningen anordnades redan på 1600-talet och runt 1860 inrättades, i Uppsala och Lund, de första professurerna i ämnet ”nyeuropéisk lingvistik och modern litteratur”, ett ämne som innefattade studiet av såväl germanska som romanska språk (Sundell 2015a: 117, 127). Cirka 30 år senare tillträdde de första professorerna med inriktning specifikt mot romanska språk; detta skedde 1888 i Lund, 1890 i Uppsala samt ett år senare i Göteborg (Sundell 2015a: 117, 118, 128, 129)¹.

Den akademiska utbildningen och forskningen i romanska språk i Sverige, eller, med andra ord, den svenska romanistiken, utgör ämnet för den här antologin. I den belyses delar av den svenska romanistikens historia samt viktiga tendenser i dagens utbildning och forskning i romanska språk i Sverige. Frågan om vad som idag, i ett svenskt högskolesammanhang, kännetecknar romanska språk som akademisk disciplin, ges här en ingående behandling.

Föreliggande antologi vänder sig till en bred läsekrets: den riktar sig givetvis till personer verksamma inom romanistiken i Sverige och övriga Norden, men också till personer intresserade av lärdoms- och universitetshistoria och till alla med intresse för de akademiska språkämnenas utveckling och ställning i den svenska universitetsvärlden. Flera av kapitlen torde därtill vara av särskild relevans för språkdiraktiker och för forskare inom det pedagogiska fältet som undersöker språkundervisning inom högre utbildning.

Idag bedrivs forskning och utbildning inom något eller några av de romanska språken vid många högskolor och universitet i Sverige. Bland de sammanlagt 60-talet språk som det idag, i någon omfattning, undervisas i

1 Tack till Lars-Göran Sundell, Ingmar Söhrman och de anonyma granskarna för värdefulla kommentarer till denna inledning.

vid svenska lärosäten (se Alberius m.fl. 2017 o. Melander 2016) är franska, italienska, katalanska, portugisiska, rumänska och spanska de romanska språk som finns representerade. Storleksmässigt skiljer sig dessa ämnen åt mycket. Till antalet studenter sett utgör spanska och franska de största romanska ämnena och dessa hör faktiskt också bägge till de största akademiska språkämnen i Sverige. Detta framgår av de uppgifter om antalet studenter per språk som presenteras i den kartläggning som nyligen genomförts av Alberius m.fl. (2017) och som ger en god överblick över det aktuella utbudet av språkutbildningar i Sverige. Således är ämnena engelska och svenska/nordiska språk, med vardera ett snitt om mer än 4 000 så kallade helårsstudenter² per år i Sverige under perioden 2008–2014, giganterna i sammanhanget³. Efter engelska (4 886 hst/år) och svenska/nordiska språk (4 226 hst/år) följer dock de tre ämnena spanska (1 141 hst/år), franska (1 129 hst/år) och svenska som andraspråk (1 059 hst/år), som under perioden i fråga som synes haft ungefär lika många studenter. Med sina i genomsnitt drygt 1 000 helårsstudenter per år har dessa uppvisat ett större studentantal än de därpå i storleksordning följande ämnena tyska (873 hst/år), japanska (618 hst/år), kinesiska (609 hst/år) och allmän språkvetenskap/lingvistik (552 hst/år). I någon omfattning erbjöds år 2016 kurser eller utbildningar i franska och spanska vid 9 respektive 13 svenska lärosäten. Näst på tur bland de romanska språken följer italienska (419 hst/år), som varit ungefär jämstort med ryska (454 hst/år) och arabiska (378 hst/år) under 2008–2014 och som år 2016 erbjöds vid 5 högskolor eller universitet. Portugisiska erbjuds, i sin tur, endast vid två lärosäten och har med tanke på det ett relativt stort antal studenter (154 hst/år), ungefär lika många som ämnet latin (143 hst/år) och fler än finska (119 hst/år), danska (85 hst/år) och grekiska

- 2 En "helårsstudent" motsvaras av en student som är registrerad på en helfartskurs (dvs. 60 högskolepoäng, hp) under ett läsår. Det betyder, exempelvis, att en student som är registrerad på en helfartskurs under en termin (dvs. en kurs om 30 hp) motsvarar 0,5 helårsstudenter och att en student som är registrerad på en halfartskurs under en termin (dvs. en kurs om 15 hp) motsvarar 0,25 helårsstudenter. Begreppet helårsstudent används i Sverige för att mäta studentvolymen. Den exakta definitionen lyder som följer: "Helårsstudenter utgörs av antalet studenter som är förstagängs- och fortsättningsregistrerade på ett kurstillfälle multiplicerat med kurstillfallets högskolepoängs omfattning under ett läsår dividerat med 60" (UKÄ).
- 3 I Alberius m.fl.:s tabell med uppgifter om det genomsnittliga antalet helårsstudenter per år för varje språkämne, är ämnena redovisade i bokstavsordning (se 2017: 15–16, Tabell 4, "nyckeltal för språkämnen, medelvärden för 2008–2014"). Nedan kommer vi att omnämna ämnena i storleksordning, utifrån de uppgifter om hst/år som presenteras i Alberius m.fl. 2017: 15–16, Tabell 4. Uppgifterna om antalet lärosäten som 2016 erbjöd utbildningar i de olika romanska språken är hämtade från Alberius m.fl. 2017: 10–12, Tabell 2.

(84 hst/år). De minsta ämnena i den romanska språkfamiljen är, i ett aktuellt, svenskt högskolesammanhang, rumänska och katalanska. Rumänska finns, som undervisningsämne, endast vid ett lärosäte, Lunds universitet, men har där en fullt utbyggd utbildning på grundnivå (fyra terminers studier) och har satsat stort på nätutbildning (se Ditvall 2006, 2009). Med sitt studentantal är rumänska (47 hst/år), på ett riksplan, något mindre än nygrekiska (68 hst/år) och polska (66 hst/år) och i samma storleksordning som ämnena koreanska (57 hst/år), nederländska (54 hst/år), indologi/sanskrit (53 hst/år) och samiska (49 hst/år). Katalanska erbjuds också det vid ett lärosäte, Uppsala universitet, och detta i form av en grundkurs på en termin⁴. Nämnade romanska språkämnena – franska, italienska, katalanska, portugisiska, rumänska och spanska – involverar tillsammans ett inte obetydligt antal lärare (jfr Alberius m.fl. 2017: 17), som också bedriver forskning i varierande omfattning. Nämnas bör också att det fram till relativt nyligen erbjöds kurser i occitanska vid Uppsala universitet.

Svensk romanistik – ett angeläget ämne

Vi menar att svensk romanistik förtjänar att göras till föremål för ingående studier och reflexion och det är också därför vi tagit initiativ till föreliggande antologi. Ett skäl till att svensk romanistik är värd att uppmärksammas är dess mycket rika historia som också utgör en del av den svenska universitetshistorien. Det finns en lång och etablerad tradition av både forskning och utbildning inom de romanska språken vid svenska lärosäten och romanister har också kunnat lämna väsentliga bidrag till svensk universitetshistoria, detta såväl forskningsmässigt som organisatoriskt och ledningsmässigt. När det gäller forskningen skulle, om man håller sig till några ryktbara namn ur de äldre generationerna, exempelvis Fredrik Wulff, Per Adolf Geijer, Johan Vising, Carl Wahlund, Emanuel Walberg, Erik Staaff, Gunnar Tilander, Alf Lombard, Hans Nilsson-Ehle, Bengt Hasselrot, Bertil Maler, Gunnar von Proschwitz, Lennart Carlsson, Regina af Geijerstam, Ingemar Boström eller Arne Klum kunna framhållas. När det gäller de organisatoriska delarna finns det flertalet romanister som, utöver att ha bedrivit framgångsrik

4 När det gäller de minsta språkämnena presenteras inte i Alberius m.fl. (2017: 15–16, Tabell 4) separat statistik över snittantalet hst/år för perioden 2008–2014 (dessa år istället sammanräknade i en kategori med "Övriga språk"). Av bilaga 4 (Arbelius m.fl. 2017: 75–84) framgår dock att katalanska, år 2013/2014, hade cirka 3 hst.

forskning, innehaft höga ämbeten såväl inom som utom universitets- och högskolesfären. Således var Johan Vising, dåvarande Göteborgs högskolas första professor i romanska språk (1891–1922), också högskolans rektor under en period (1899–1909). Visings efterträdare på lärostolen, Hilding Kjellman, var mycket engagerad inom Svenska turistföreningen och avgick sedermera från sin professur för att bli landshövding i Halland och sedan i Uppland (se Söhrman 2014, 2016). I vår närhistoria har Gunnel Engwall, professor emerita i franska, varit prorektor (1994–2003) och tillförordnad rektor (2003–2004) vid Stockholms universitet och också innehaft andra viktiga ledaruppdrag, bland annat som preses vid Kungliga Vitterhetsakademien (2006–2013). Eva Wiberg, professor i italienska, har varit prorektor vid Lunds universitet (2012–2017) och är sedan juli 2017 rektor vid Göteborgs universitet⁵. Delar av denna ämneshistoria har visserligen förtjänstfullt belysts i tidigare studier (se t.ex. Carlsson 1976, Jonasson & Ransbo 2000, Sundell 2012, 2013, 2015a, 2017, Söhrman 2014, 2016), men ämnet är ingalunda uttömt.

Men svensk romanistisk förtjänar att uppmärksammas inte endast i kraft av sin ärorika historia. Av stort intresse är också, menar vi, den samtida romanistiken, med de senaste årens tendenser och dagens situation. Avseende de romanska ämnenas plats inom utbildningsutbudet i Sverige idag kan konstateras att vissa av dessa uppvisar ett relativt stort studentantal (jfr Alberius m.fl. 2017 och ovan redovisade siffror). Tillsammans utgör de akademiska utbildningarna i romanska språk en inte obetydlig del av det sammantagna utbildningsutbudet inom språk vid universitet och högskolor i Sverige⁶. Ämnena portugisiska och rumänska kan dessutom uppvisa en positiv trend i det att de bägge under det senaste decenniet fått ett ökande

5 I den utomakademiska världen har fil.dr. Anna Carlstedt haft flertalet betydelsefulla uppdrag på senare år. Carlstedt har varit ordförande för IOGT-NTO (2009–2015) och för svenska Röda korset (2015–2016). Hon utsågs 2016 av regeringen till nationell samordnare mot våldsbejakande extremism och innehade uppdraget fram till dess att myndigheten 2018 inordnades under BRÅ.

6 Under perioden 2008–2014 var det i snitt cirka 18 000 helårsstudenter per år som läste språkutbildningar i Sverige (Alberius m.fl. 2017: 14–16). Av dessa var det ungefär 15% (ca. 2 900 hst/år) som studerade ett romanskt språk (jfr Alberius m.fl. 2017: 15–16). Av nämnda 18 000 hst var dock hela 10 000 inom engelska eller svenska, inklusive svenska som andraspråk (jfr Alberius m.fl. 2017: 15–16). Studenterna i romanska språk utgjorde således ungefär 35% av de kvarvarande 8 000 helårsstudenterna, dvs. 35% av de helårsstudenter som fanns inom någon annan språkutbildning än engelska eller svenska.

antal studenter och sökande (jfr Alberius m.fl. 2017: 105–116)⁷. De två större ämnena – franska och spanska – och det i sammanhanget medelstora ämnet italienska har dock känt av en nedåtgående trend. Även om nedgångarna inte är dramatiska har såväl studentantalet som söktrycket varit mer eller mindre vikande för dessa tre ämnen under de senaste cirka tio åren. Här bör påpekas att ämnena franska, italienska och spanska under senare år blivit nedlagda vid vissa högskolor och universitet i Sverige; det erbjuds akademiska kurser i franska, italienska och spanska på färre orter idag än vad det gjorde år 2008⁸. Dessa nedläggningar har varit som mest kännbara för ämnena franska och italienska. Franska har från 2008 till 2016 gått från att finnas vid 15 lärosäten till att erbjudas vid endast 9 lärosäten. Antalet lärosäten som erbjuder italienska har under motsvarande tid minskat från 8 till 5. Även spanskan har varit drabbad: år 2008 fanns det kurser i spanska vid 16 svenska högskolor eller universitet och år 2016 var det 13 lärosäten som hade detta utbildningsämne. Vissa av ämnesnedläggningarna har för övrigt gett genklang i den offentliga debatten. Till exempel debatterades de moderna språkens ställning i högskolevärlden flitigt i medierna under 2012⁹, detta i samband med då förestående nedläggningar av ämnena spanska och franska vid Mälardalens högskola och med beslut vid Göteborgs universitet om att upphöra med eller suspendera flertalet utbildningar i språk, däribland utbildningarna i italienska. På senaste tid har språkens ställning diskuterats med viss förnyad kraft och fokus har då bland annat legat på det ljumma intresset för lärarutbildningarna i moderna språk och på bristen på behöriga lärare i bland annat spanska och franska i den svenska ungdomsskolan (se t.ex. Bergling 2018, Fahlén 2018 o. Westphal m.fl. 2018). Även nedläggningshotet över franskan, spanskan och vissa andra humanioraämnen

7 Våra påståenden i det här avsnittet rörande förändringar i antalet studenter och sökande stöder sig på Alberius m.fl. 2017: 105–116, dvs., närmare bestämt, diagrammen i bilaga 6 ("HST per språk. Tidsserier för antalet helårsstudenter per språk. Data från UKÅ", avser perioden 2008–2014) och bilaga 7 ("Söktryck per år. Tidsserier över antalet förstahandssökande i olika språkämnen. Data från UHR", avser perioden 2009–2016). Uppgifterna om antalet lärosäten som erbjuder undervisning inom de olika romanska språken är hämtade från Alberius m.fl. 2017: 10–12, Tabell 2.

8 Det är inte alldeles lätt att veta vilka förklaringarna kan vara till ett vikande söktryck och studentantal. När ett ämne läggs ner vid flera lärosäten kan det nog ge effekt på söktryck och på antalet studenter för ämnet ifråga på ett nationellt plan. Samtidigt kan man föreställa sig att en sedan en tid negativ trend i form av färre studenter kan vara en faktor när lärosäten anser sig behöva lägga ner utbildningar.

9 Se t.ex. Ahlstedt m.fl. 2012, Bardel & Novén 2012, Bermudez m.fl. 2012 och Packalén 2012.

vid Linköpings universitet har uppmärksammats (se t.ex. Eliasson 2019 o. Svedin 2019). I ljuset av de senaste årens tendenser ter det sig än mer angeläget att reflektera över våra egna ämnens inriktning och ställning och våra utbildningars innehåll, utformning och relevans.

De romanska språkens plats inom det aktuella utbildningsutbudet i Sverige kan nog te sig given och befogad för den som själv verkar inom dessa ämnen. Icke desto mindre är det angeläget att kunna motivera utbildningarnas existens och omfattning, ifall man önskar att de romanska språken ska kunna behålla sin ställning, eller utöka sin verksamhet. Det går självfallet att se på olika sätt på frågan om varför det är viktigt att tillhandahålla akademiska språkutbildningar (jfr diskussionen i avsnittet ”Vilka språk är ’viktigast’ för Sverige?” i Alberius m.fl.:s rapport, 2017: 18–20). Det finns instrumentella värden med utbildningar i språk på högskolenivå (se Alberius m.fl. 2017: 18–19). Arbetsmarknaden och samhället har ett behov av kvalificerad kompetens i språk (se Alberius m.fl. 2017: 18–19), ett behov som kan vara olika stort beroende på språk och som också kan variera över tid. För den nyutexaminerade språkstudenten kan alltså arbetsmöjligheterna vara mer eller mindre goda. För närvarande är det exempelvis en stor efterfrågan på utbildade grundskole- och gymnasielärare i moderna språk¹⁰, inte minst av behöriga lärare i spanska. Hur många talare ett språk har i världen och i vilken omfattning det används som kommunikationsverktyg globalt är såklart faktorer som inverkar på storleken på behovet i Sverige av kompetens i språket ifråga (jfr Alberius m.fl. 2017: 19). Men det går också att framhålla andra värden med de romanska språkutbildningarna än de rent instrumentella. För studenten kan det, utöver att vara användbart inför kommande arbetsliv, vara utvecklande för den egna personen att studera ett främmande språk på högskolenivå. Akademiska utbildningar i språk – däribland de romanska språken – har i det avseendet värden som bildningsämnen (se Ängsal 2015). De romanska språk som det undervisas i vid svenska lärosäten är samtliga rika kulturspråk med en värdefull litteratur. Därtill kan man, ur ett vetenskapligt perspektiv, framhålla hur viktigt det är att det finns fullt utbyggda utbildningsgångar – från grundnivå till och med forskarutbildning –, för på

10 Alberius m.fl. (2017: 18) skriver följande: ”Läroarbete är en stor och viktig del av volymen inom språkämnen, men är koncentrerad till ett fåtal språk. Det finns också ett stort samhällsbehov av språklärare, inklusive modersmåls lärare”. Se även Bergling 2018.

det viset går det att i Sverige upprätthålla en god vetenskaplig kompetens inom de romanska språken och den romanskspråkiga litteraturen. Bredden i utbildningsutbudet ter sig också betydelsefull i sammanhanget: om det finns utbildningar i flera romanska språk – franska, italienska, katalanska, portugisiska, rumänska, spanska – går det att inom landet utbilda personer som är vetenskapligt kompetenta inom flera av dessa språk och som då, exempelvis, kan bedriva studier bestående i jämförelser mellan olika romanska språk, det vill säga den typ av studier som varit något av ett kännemärke för romanistiken som vetenskap.

En angelägen fråga, som flera av antologibidragen tagit sig an att diskutera, är den om disciplinen romanistikens ställning i Sverige idag. Disciplinindelningen i ”germanska”, ”romanska”, ”slaviska” språk etc. motsvarar de klassificeringar som inom jämförande språkforskning och språkhistoria används för att gruppera ihop närbesläktade språk. Detta sätt att indela akademiska språkdiscipliner på stammar också från en tid då språkhistorien och filologin hade en mer framskjuten plats i undervisningen och forskningen än vad den har idag. När utgångspunkten för språkstudierna främst var historisk kunde det nog te sig rätt uppenbart att de romanska språken, med sitt gemensamma historiska ursprung i latinet, skulle motsvara ett och inte flera utbildnings- och forskningsämnen (jfr Lindberg & Nilsson 1996: 146–147). Sedan 1960-talet finns dock inte längre romanska språk som ett eget, separat utbildningsämne på grundnivå vid svenska lärosäten¹¹. Om en student har läst fler än ett romanskt språk beror det idag i allmänhet på studentens personliga intressen. När det gäller forskningen är det idag vanligt att forskare fokuserar ett visst romanskt språk eller dess litteratur utan att i sin vetenskapliga verksamhet ägna sig åt jämförelser mellan flera romanska språk eller ta sig an fler än ett romanskt språk. Det blir då relevant att närmare fundera över vari romanistiken i Sverige idag kan sägas bestå och vad som gör att den ändå fortlever som sammanhang och gemenskap inom akademien i Sverige. Att försöka kasta ljus över förutsättningarna för dagens svenska romanistik menar vi är strategiskt viktigt, för om vi känner till på vilka grunder romanistiken idag vilar kan vi också, om vi så önskar, bättre

11 På avancerad nivå finns dock ämnet ”romanska språk” vid Uppsala universitet och Stockholms universitet. Vid vissa lärosäten är ”romanska språk” ämnesbeteckningen för utbildningarna på forskarnivå. Mer om detta i antologins avslutningskapitel.

värna om dess fortlevnad och framtida välmåga. I ett sådant strategiskt arbete kan även ingå att försöka precisera vilka vinster – forskningsmässiga eller andra – som kan dras av att det finns ett levande romanistiskt sammanhang.

Övergripande syfte, infallsvinklar och frågeställningar

Studierna som samlats i den här antologin behandlar den svenska romanistiken eller någon aspekt av denna. Nedan presenteras antologins övergripande syfte och frågeställningar. De olika studiernas specifika syften och frågeställningar presenteras i varje enskilt kapitel av författarna själva. Varje kapitel ges också en kortfattad presentation i nästa avdelning av denna introduktion, under rubriken ”Innehåll – antologins delar och kapitel” (se nedan).

Det generella syftet med antologin är att bidra till beskrivningen av hur den akademiska forskningen och utbildningen i romanska språk utvecklats över tid i Sverige samt att belysa vad som idag kännetecknar romanska språk som akademisk disciplin i ett svenskt högskolesammanhang. Förhoppningsvis ska antologin därmed kunna tjäna som en utgångspunkt för utvecklingen av romanistiken i Sverige i framtiden.

I boken anläggs ett metadisciplinärt perspektiv i den bemärkelsen att det är själva disciplinen romanska språk – eller någon aspekt av denna – som utgör studieföremålet. De studier som presenteras är alltså inte enbart att betrakta som studier *i* romanistik, utan även som studier *om* romanistik, såsom den utvecklats och idag bedrivs i Sverige. Ett ämnhistoriskt perspektiv är därtill i princip genomgående för antologin. ”Svensk romanistik” utgör förvisso ett mångfacetterat studieobjekt och vissa kapitel avhandlar utbildningsfrågor, medan andra belyser forskningen eller ägnas åt teoretiskt inriktade diskussioner om romanistiken som vetenskap. Det genomgående ämnhistoriska och metadisciplinära perspektivet kombineras därför, beroende på kapitel och på vilken aspekt som avhandlas, med kompletterande vetenskapliga infallsvinklar och då närmare bestämt med vetenskapsteoretiska, vetenskapssociologiska, språkvetenskapliga, högskolepedagogiska och/eller språk- och litteraturdidaktiska sådana.

I boken fokuseras tre generella frågeställningar, som rör tre aspekter av romanistiken i Sverige: a) forskningen i romanska språk; b) de akademiska utbildningarna i romanska språk; c) romanska språks ställning som aka-

demisk disciplin och vad som kännetecknar den som sådan. Bokens olika kapitel kan vart och ett relateras till ett eller flera av dessa frågeområden:

- a. Forskningen inom romanska språk i Sverige bedrivs med såväl språkvetenskapliga som litteraturvetenskapliga inriktningar och mångfalden är stor. Hur har forskningen utvecklats över tid? Går det att urskilja några huvudsakliga tendenser inom dagens svenska romanistiska forskning?
- b. Utbildningarna i romanska språk har under åren genomgått stora förändringar, inte minst de senaste decennierna. Samtidigt är det vissa inslag i utbildningarna som fanns såväl förr som idag, om än i ändrad skepnad (t.ex. översättning, språkhistoria, studiet av äldre litteratur). Hur har dessa förändringar inom utbildningarna sett ut mer precist? Vilka är utmaningarna och möjligheterna för dagens utbildningar inom de romanska språken i Sverige?
- c. Det har länge inom såväl forskningen som utbildningen i romanska språk funnits en trend mot specialisering till ett visst romanskt språk eller språkområde: att anlägga ett romanistiskt perspektiv är ingalunda en självklarhet inom forskningen och studenterna kan mycket väl inrikta sig på ett visst romanskt språk utan att läsa något av de andra. Disciplinbeteckningen ”romanska språk” har kunnat komma att framstå som en simpel paraplyterm för ett antal olika utbildnings- och forskningsämnen, som inte skulle ha mycket mer gemensamt än en delvis delad akademisk historia. Vad kännetecknar då romanska språk som akademisk disciplin i Sverige idag? Vilka är de faktorer som bidrar till att romanistiken trots allt kan sägas fortleva som akademisk disciplin och gemenskap i Sverige?

Innehåll – antologins delar och kapitel

Utöver denna introduktion innefattar volymen tre delar samt en avslutning. Var och en av volymens tre delar innehåller i sin tur ett antal kapitel.

Bokens första del behandlar den svenska romanistikens ”äldre” historia och då närmare bestämt dess drygt hundra första år, det vill säga perioden

från runt 1860 fram till och med 1960-talet¹². I det inledande kapitlet ger Lars-Göran Sundell en kortfattad översikt över ämnets utveckling under dess första sekel vid fyra lärosäten (framförallt Uppsala och Lund, men även Göteborg och Stockholm). Här visas bland annat hur textfilologin och det historisk-komparativa perspektivet var närmast allenarådande från cirka 1890 fram till 1920/30-talen, då ett vetenskapligt intresse även för de samtida språken börjar spira. I kapitel 2 undersöker Dan Nosell en professor som även tas upp i föregående kapitel, Edvard Lidforss (1833–1910), och dennes intresse för det katalanska språket och litteraturen. Det som började med en i viss mån misslyckad resa till Spanien i jakt på gotiska handskrifter kom så småningom att leda fram till sakkunnigutlåtanden för Nobelpriset i litteratur! I kapitel 3 redogör Ulla Åkerström för italienskans historia vid Göteborgs högskola från 1928 till 1954. Av särskild vikt för ämnets framväxt vid lärosätet var grundandet av Svensk-italienska föreningen (1925) och de frikostiga donationerna från Anna Ahrenberg, vilka möjliggjorde anställning av utländska lektorer från Italien som var och en kom att sätta sin prägel på innehållet i undervisningen. I kapitel 4 riktar Anna Svensson blicken mot några viktiga odisputerade förgrundsgestalter som undervisat i spanska och portugisiska i Göteborg. Författaren tar sig framförallt an Arne Lundgrens karriär som ”diversearbetare i språk och litteratur”, bland annat för att göra innehållet i det omfattande materialet i dennes arkiv vid Göteborgs universitetsbibliotek känt. Inledningsvis ges även plats åt tre lärare i spanska: Nils Hedberg (grundare av Iberoamerikanska institutet), Matilde Goulard och Börje Cederholm. I kapitel 5 ger Iah Hansén en mer personlig redogörelse utifrån egna erfarenheter som student i franska i Göteborg under 1960-talet. Hon lyfter särskilt fram insatserna inom såväl undervisning som forskning hos professor Hans Nilsson-Ehle, docent Sven Andolf och professor Gunnar von Proschwitz. Särskilt uppskattat var dessa läromästares sätt att ge studenterna inblick i såväl den egna som andras forskning och på så vis nära drömmar inför framtiden.

Bokens andra del behandlar forskningens utveckling under de senaste 50–60 åren och viktiga tendenser inom dagens forskning i romanska språk

12 I de bidrag som sammanförts i antologins första del ligger alltså huvudfokuset på ämnen och frågor kopplade till denna långa tidsperiod eller någon del av den. I kapitel 1 (Sundell), 4 (Svensson) och 5 (Hansén) berörs dock även senare tider.

blir belysta (kapitlen 6, 7, 8, 9, 10). I denna del diskuteras även vad som idag kännetecknar romanska språk som akademisk disciplin i Sverige, en fråga som i praktiken är intimt förbunden med den forskning som bedrivs av de personer som är verksamma inom detta fält. Avdelningens första bidrag, kapitel 6 av Hans Kronning, inleds med en diskussion om vad det innebär att vara romanist och vilka forskningsgemenskaper som personer verksamma inom de olika inriktningarna inom fältet deltar i och/eller identifierar sig med. Efter att ha konstaterat att den jämförande romanska språkvetenskapen idag håller en mycket låg profil i Sverige går han över till att presentera ett aktuellt komparativt projekt om villkorssatser, där fördelarna med att anlägga ett jämförande perspektiv särskilt lyfts fram. I följande kapitel 7 reflekterar Björn Larsson över de romanska språkens utveckling i Sverige under de senaste 40 åren. Bland annat noteras hur litteraturen kommit att få en allt mer framträdande plats inom såväl utbildning som forskning, samt att såväl lärare som forskare i romanska språk kommit att bli mer specialiserade (mot ett visst språk, mot litteratur eller språkvetenskap etc.). I kapitel 8 visar Fanny Forsberg Lundell inledningsvis (8.1) hur enhetskänslan och samarbetet inom romanska språk kan stärkas utifrån ett exempel från Stockholms universitet där romanska språk sedan 2013 utgör en egen institution tillsammans med klassiska språk. I ett följande avsnitt (8.2) framhålls hur upplägget i Forskarskolan i romanska språk (FoRom, 2001–2014), bland annat tack vare de passiva kunskaper i ”systerspråken” som doktoranderna erhöll, påtagligt gynnade ett gemensamt romanskt angreppssätt såväl under utbildningen som efteråt. Därefter belyser Lars-Göran Sundell (8.3) frågan om ämnets identitet och relevans idag med avstamp i ett historiskt perspektiv. Här konstateras att utvecklingen vad gäller tjänster onekligen går i en riktning som favoriserar de tre ”stora” språken (franska, italienska och spanska), mycket på grund av ekonomiska faktorer. Inte heller den långt drivna specialiseringen hos lärare och forskare vittnar om någon nära förestående återgång till en mer sammanhållen situation. I ett följande avsnitt (8.4) diskuterar Lars-Göran Sundell slutligen uppdelningen mellan språk och litteratur inom romanistiken och ger en historisk bakgrund till debatten om dessa två inriktningar. I kapitel 9 redogör Jonas Granfeldt för framväxten av ett forskningsområde inom svensk romanistik som kommit att bli särskilt framgångsrikt, nämligen språkinlärningsforskningen. Översikten

spänner över de senaste trettio åren och visar på hur såväl intellektuella som sociala processer främjat denna forskningsinriktnings utveckling. Kapitel 10 utgörs av en genomlysning av den romanska litteraturforskningen där Elisabeth Tegelberg särskilt undersöker dess utveckling och inriktning vid Göteborgs universitet. Från att länge höra till undantaget konstateras att den litteraturvetenskapliga forskningen idag intagit en framstående position inom såväl spanska som franskan vid lärosätet med stor spännvidd på ämnesvalen.

Bokens tredje del ägnas åt de akademiska utbildningarna i romanska språk i Sverige och hur dessa förändrats under de senaste decennierna. I kapitel 11 undersöker Katharina Vajta förändringar i utbildningen i franska vid Göteborgs universitet från 1960-talet och framåt med avseende på innehåll, examinationsformer och lärandemål såsom de formuleras i studie- och kursplaner. Där framgår bland annat att studiet av textläsningen numer inte omfattar sakprosa, samtidigt som det blivit en jämn balans mellan litteratur- och språkvetenskap. I kapitel 12 jämför Gunilla Ransbo två läromedel för nybörjare i franska från 1960- respektive 2010-talet. Utifrån en ingående analys av hur en grammatikalisk och en kommunikativ aspekt lärs ut visas hur de två kursböckerna båda är barn av sin tid, men att de även uppvisar vissa likheter. Till exempel står i bägge fallen det talade språket i fokus. Däremot är det slående hur vokabulären ökat i omfattning och getts högre prioritet, något som säkerligen välkomnas av Christina Lindqvist och Mårten Ramnäs, författarna till följande kapitel 13. I och med att flera studier slagit fast sambandet mellan ett rikt ordförråd och hög nivå i de fyra språkliga kompetensernas förväns de över att ordinlärning ännu inte fått större utrymme i undervisningen på universitetsnivå. I sitt bidrag argumenterar de för att de förhärskande självstudierna ska ersättas av en mer effektiv och undervisningsinriktad ordinlärningsmodell (Laufer 2017) samt att de övriga språk (t.ex. engelska) som inläraren behärskar kan utnyttjas i vokabulärtillägnet. Kapitel 14 belyser översättningens roll inom undervisning och forskning i romanska språk. Mårten Ramnäs (14.1) lyfter inledningsvis fram ett antal förtjänster med användningen av översättning som pedagogiskt verktyg i språkfärdighetsträningen. Därefter redogör Olof Eriksson (14.2) för de många fördelar som han utifrån sin långa erfarenhet som handledare ser för studenter i att skriva uppsatser inriktade på översättningsanalys. Avslutningsvis resonerar Elisabeth Bladh

och Cecilia Alvstad (14.3) kring varför svenska romanister inom översättningsvetenskap inte nått så stort genomslag internationellt trots att svenska romanister (dock nästan uteslutande i franska) är så välrepresenterade inom svensk översättningsforskning. I kapitel 15 jämför Débora Rottenberg språkutbildningarna i de fyra romanska språk som ges vid Stockholms universitet utifrån aktuella kursplaner inom grundutbildningen upp till kandidatnivå. Bland det flertal skillnader som påvisas mellan ämnena kan här nämnas att det kontrastiva perspektivet och i synnerhet användandet av översättning inte har en lika framträdande roll i alla språk. I kapitel 16 redogör Charlotte Lindgren för framväxten av nätbaserad språkutbildning i romanska språk vid Högskolan Dalarna. Att satsningen på online-undervisning vid lärosätet blivit så framgångsrik förklaras framförallt av att det kollaborativa lärandet i realtid hela tiden agerat ledstjärna i utvecklingsprocessen. Av stor vikt var även lärarkollegiets positiva inställning till projektet samt det omfattande verksamhetsstödet ifrån IKT-pedagoger och datasupport. I kapitel 17 delar Mattias Aronsson med sig av sina erfarenheter ifrån ett projekt med fanfiction i litteraturundervisningen på en grundkurs i franska vid Högskolan Dalarna. Övningen syftade till att få studenterna att bättre ta till sig kurslitteraturen genom appropriering och kreativt skrivande. Dessutom ingick kamratrespons för att stimulera det kollektiva lärandet. Utfallet av att införliva en dylik informell lärmiljö i högskoleundervisningen var mestadels positivt, särskilt vad gäller skrivandet av en fiktiv berättelse. Monica Stridfeldt redogör i kapitel 18 för möjligheter och utmaningar i att lära ut muntlig språkfärdighet via nätet. Utöver många konkreta tips på passande övningar framhålls särskilt vikten av att skapa en tillåtande lärmiljö som stimulerar till gemensamma diskussioner och utbyte studenterna emellan. I likhet med aktiviteten som presenterades i föregående kapitel 17 kan de föreslagna övningarna med fördel även användas i traditionell campusundervisning, något som visar på att skillnaderna mellan de olika utbildningsformerna börjar tunnas ut.

Med utgångspunkt i vad som framkommit i antologins kapitel för Andreas Romeborn i bokens avslutning ett resonemang om dagens svenska romanistik. I sin diskussion riktar han uppmärksamheten mot romanistikens ställning i Sverige idag och mot den mångsidiga forskaridentitet som karakteriserar dagens forskare inom romanska språk. Slutligen berörs även några viktiga framtidsfrågor: relationen mellan språk- och litteraturvetenskaplig forskning

inom den svenska romanistiken, kulturvetenskapens ställning inom disciplinen, samt förhållandet mellan färdighet och teori inom våra utbildningar.

Tidigare forskning och bokens forskningsbidrag

År 1996 skrev Bo Lindberg och Ingemar Nilsson följande: ”Någon framställning av de moderna språkens öden som akademiska discipliner i Sverige finns inte” (Lindberg & Nilsson 1996: 152). Avseende specifikt de romanska språken har dock Lars-Göran Sundell sedan dess, i ett flertal artiklar från 2000-talet och framåt, skildrat den svenska romanistikens tillkomst och allra äldsta historia (Sundell 2002, 2011, 2013a, 2015a, 2015b), samt belyst vissa tongivande svenska romanisters gärningar (2012, 2013b, 2014, 2017); bland annat har Sundell (2012, 2017) intresserat sig för uppsaliensaren och sedermera Lundaprofessorn Alf Lombards roll och stora betydelse för kunskapsfältet och inte minst för studiet av rumänskan (Lombard var professor i Lund 1939–1969). Ingmar Söhrman (2014, 2016) har för sin del beskrivit huvuddragen i Göteborgsromanistikens historia och Lennart Carlsson gjorde redan 1976 motsvarande för romanistiken i Uppsala. I Söhrmans bok om svenska kulturkontakter med de romanska länderna ingår för övrigt en kort men belysande översikt över den undervisning och forskning som bedrivits i de romanska språken i Sverige genom historien och fram till den situation som rådde på 1980-talet (Söhrman 1989: 71–77, se även 1988). Därtill har en värdefull samlingsvolym (Jonasson & Ransbo 2000) ägnats åt studiet av Anna Ahlströms liv och verk; Ahlström blev 1899, med en avhandling betitlad *Étude sur la langue de Flaubert*, den första kvinna i Sverige som disputerade i romanska språk och en av landets första kvinnor med doktorsexamen; hon var också den som skapade den klassiska Nya elementarskolan för flickor, sedermera Ahlströmska skolan, i Stockholm¹³.

I föreliggande antologis första del (kapitlen 1–5) behandlas dock vissa aspekter av den svenska romanistikens äldre historia, det vill säga dess första hundra år (från ca. 1860 till 1960-talet), som inte tidigare belysts (detta bl.a. av Lars-Göran Sundell själv, som är författare till volymens kapitel 1). Föreliggande volym lämnar alltså nya bidrag till studiet av den äldre ämneshistorien och utgör på så vis ett tillskott till den viktiga forskning i ämnet som sedan tidigare presenterats av Carlsson (1976), Jonasson &

13 <https://stadsarkivet.stockholm.se/hitta-i-arkiven/arkivartiklar/a-b/ahlstromska-skolan/>.

Ransbo (red.) (2000), Sundell (2012, 2013, 2015, 2017 m.m.) och Söhrman (2014, 2016).

Avseende disciplinens senare historia, det vill säga de senaste cirka 50 åren, bryter den här antologin ny mark. Hur den akademiska utbildningen och forskningen i romanska språk utvecklats i Sverige från 1960-talet och framåt, det vill säga från tiden för 1960-talets genomgripande universitetsreformer och framåt, utgör ett sedan tidigare föga utforskat område som kapitlen i antologins andra och tredje del tar sig för att studera.

Dessutom utgör antologin ett originellt forskningsbidrag tack vare sitt metadisciplinära perspektiv. I antologin förs vetenskapliga resonemang och reflexioner över romanistikens aktuella innehåll, inriktning och ställning i ett svenskt högskolesammanhang, något som är nydanande. För några år sedan utkom en volym i vilken ett sådant perspektiv anlades på den klassiska filologin i Sverige (Cullhed & Lindberg 2015), men någon motsvarande publikation för de romanska språken i Sverige har inte funnits tidigare.

Vi är därför oerhört glada över att en vidare krets nu kan ta del av den forskning som till stora delar presenterades vid konferensen ”Romanska språk i Sverige: tradition och förnyelse” som anordnades den 20–21 april 2017 vid Göteborgs universitet och för vilken erhöles forskningsinitieringsbidrag från Riksbankens Jubileumsfond.

Bibliografi

- Ahlstedt, Eva m.fl., 2012: Illa tänkt om språk på Göteborgs universitet. I: *Göteborgs-Posten* 20/6 2012.
- Alberius, Lars, Callin, Markella, Hoffman, Angela, Johansson, Sverker & Norén, Coco, 2017: *Behovet av en språkstrategi för Sverige*. Rapport från SUHF. Dnr. 0051-17. (14/075).
- Bardel, Camilla & Novén, Bengt, 2012: Engelska räcker inte i en globaliserad värld. I: *Dagens nyheter* 19/11 2012.
- Bergling, Mikael, 2018: Ny statistik: Akut brist på språklärare. I: *Skolvärlden* 9/11 2018. <https://skolvärlden.se/artiklar/akut-brist-pa-spraklarare>. [2019-08-07]
- Bermudez, Fernando m.fl., 2012: Språk hotas på Mälardalens högskola. I: *VLT* 1/9 2012.
- Carlsson, Lennart, 1976: L'Étude des langues romanes depuis 1890. In: Lennart Carlsson (red.), *Uppsala University 500 years. 6, Linguistics and Philology*. Uppsala Univ./Stockholm: Almqvist och Wiksell international. 89–98.

- Cullhed, Eric & Lindberg, Bo (red.), 2015: *Klassisk filologi i Sverige. Reflexioner, riktningar, översättningar, öden*. Stockholm : Kungl. Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien.
- Ditvall, Coralia, 2006: Rumänska på nätet: En solitär. I: Svensson, Patrik. (red.), *Från vision till praktik: Språkutbildning och informationsteknik*. Härnösand: Nätuniversitetet. 179–189.
- Ditvall, Coralia, 2009: Limba română online – un model de predare a unei limbi străine prin internet!?! /Online-Rumäniska – en modell för Internet-baserad språkutbildning!?! I: Bernardini, P., Egerland, V. & Granfeldt, J. (red.), *Festskrift för professor Suzanne Schlyters 65-års dag, Mélanges plurilingues offerts à Suzanne Schlyter. Études Romanes de Lund 85*. Språk- och litteraturcentrum, Lunds universitet. 71–80.
- Eliasson, Per-Olof, 2019: Humaniora hotad vid Linköpings universitet. *Universitetslärares* 18 januari 2019. <https://universitetslararen.se/2019/01/18/humaniora-hotad-vid-linkopings-universitet/>. [2019-03-18]
- Fahlén, Åsa, 2018: Kommun avvecklar franskan i alla sina högstadieskolor. I: *Dagens nyheter* 23/1 2018. <https://www.dn.se/debatt/kommun-avvecklar-franskan-i-alla-sina-hogstadieskolor/>. [2019-08-07]
- Jonasson, Kerstin & Ransbo, Gunilla (red.), 2000: *Anna Ahlström, vår första kvinnliga doktor i romanska språk 1899*, Acta Universitatis Upsaliensis, Studia Romanica Upsaliensia 61.
- Laufer, Batia, 2017: The Three ‘I’s of second language vocabulary learning: Input, instruction, involvement. I: Hinkel, E. (red.), *Handbook of research in second language teaching and learning, Volume III*. London: Routledge. 343–354.
- Lindberg, Bo & Nilsson, Ingemar, 1996: *Göteborgs universitets historia I. På högskolans tid*. Göteborg: Rektorsämbetet, Göteborgs universitet.
- Melander, Björn, 2016: *Ansvar för en unik resurs. En genomlysning av språkutbildningen vid Uppsala universitet*. Uppsala: Uppsala universitet.
- Packalén, Sture, 2012: Språk är ett färdighetsämne och bör jämföras med matematik. I: *Dagens nyheter* 18/12 2012.
- Sundell, Lars-Göran, 2002: Romansk brytpunkt – kring Jacob Theodor Hagberg. I: Bartning, Inge m.fl. (red.), *Mélanges publiés en hommage à Gunnel Engwall*. Stockholm: Acta Universitatis Stockholmiensis, Romanica Stockholmiensia 20. 303–310.
- Sundell, Lars-Göran, 2011: Nyeuropeisk lingvistik och modern litteratur. *Årsbok*, Kungl. Humanistiska Vetenskaps-Samfundet i Uppsala. 45–66.
- Sundell, Lars-Göran, 2012: Alf Lombard and the Academic Study of Romance Languages in Sweden. I: *Årsbok*, Kungl. Humanistiska Vetenskaps-Samfundet i Uppsala. 53–61.

- Sundell, Lars-Göran, 2013a: Les débuts de la philologie romane à Uppsala. I: Norén, Coco et al. (red.). *Modalité, évidentialité et autres friandises langagières. Mélanges offerts à Hans Kronning à l'occasion de ses soixante ans*. Berne: Peter Lang. 311–325.
- Sundell, Lars-Göran, 2013b: Carl Wahlund – romanist och donator. *Årsbok*, Kungl. Humanistiska Vetenskaps-Samfundet i Uppsala. 79–94.
- Sundell, Lars-Göran, 2014: Erik Staaff och hans romanska lärjungar. *Årsbok*, Kungl. Humanistiska Vetenskaps-Samfundet i Uppsala. 53–77.
- Sundell, Lars-Göran, 2015a: Den begynnande romanska filologin i Sverige. I: Cullhed, Eric & Lindberg, Bo (red.). *Klassisk filologi i Sverige. Reflexioner, riktningar, översättningar, öden*. Stockholm: Kungl. Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien.
- Sundell, Lars-Göran, 2015b: Den tidiga romanistiken i Lund. *Årsbok*, Kungl. Humanistiska Vetenskaps-Samfundet i Uppsala. 79–98.
- Sundell, Lars-Göran, 2017: Alf Lombard – Portrayal of a Scholar. I: Andrea Castro et al. (red.). *Språkens magi. En festskrift för Ingmar Söhrman, professor i romanska språk*. Göteborg: Inst. för språk och litteraturer.
- Svedin, Ulrik, 2019: Flera LiU-program läggs ned. *Östgöta Correspondenten* 7 januari 2019. <https://corren.se/nyheter/flera-liu-program-laggs-ned-om5662913.aspx>. [2019-03-18]
- Söhrman, Ingmar, 1988: Romanska språk i Sverige. I: Svanberg, Ingvar & Runblom, Harald (red.), *Det mångkulturella Sverige. En handbok om etniska grupper och minoriteter*. Centrum för multietnisk forskning vid Uppsala universitet. Stockholm: Gidlunds bokförlag. 318–324.
- Söhrman, Ingmar, 1989: *Sverige och de romanska kulturerna*. Uppsala: Centrum för multietnisk forskning, Uppsala universitet.
- Söhrman, Ingmar, 2014: Les langues romanes à Göteborg. I: Söhrman, Ingmar & Vajta, Katharina (éds), *La langue dans la littérature, la littérature dans la langue. Textes réunis en hommage à Eva Ahlstedt*. Göteborg: Romanica Gothoburgensia, LXXI, Acta Universitatis Gothoburgensis. 405–421.
- Söhrman, Ingmar, 2016: Romanska språk. I: *Personliga tillbakablickar över ämnesområden vid Göteborgs universitet, del 4*. Göteborg: Göteborgs universitet. 44–53.
- UKÄ: Helårsstudenter (HST) per studieform och utbildningsnivå. <http://www.uka.se/statistik--analys/statistikdatabas-hogskolan-i-siffror/beskrivningar-av-statistiken-i-databasen-hogskolan-i-siffror/utbildning-pa-grundniva-och-avancerad-niva/helarsstudenter-hst/helarsstudenter-hst/2018-02-23-helarsstudenter-hst-per-studieform-och-utbildningsniva.html>. [2018-06-05]

Westphal, Bärbel, Fur, Gunlög & Ammert, Niklas, 2018: Sveriges språkliga kompetens sjunker. *Svenska dagbladet* 6 maj 2018. <https://www.svd.se/sveriges-sprakliga-kompetens-sjunker>. [2019-08-07]

Ängsal, Magnus P. (red.) 2015: *Språk för bildning*. Göteborg: Grundtviginstitutet vid Göteborgs universitet.